

מסורת הש"ס

א) לקמן 5: נלעיל פא.]; 3) [ותוספתא פ"ו, א) [מסכת סו': ע"ש, ד) דמאי פ"ד משנה ג' מסכת טז.],

הגהות הב"ח

א) גמ' לעולם שאני הכא כג"ל ומינות אימא לך נמחק: ב) רש"י ד"ה ותהא ובי' מתשמיען דהיינו ובי' והוה לה דברים שביט ובי' והיינו דקמני: ג) ד"ה אלא אי אמרת ובי' דלא הו' בעל בכלל וא"כ בע"כ יפר חלקו דקתני היינו לאהר שותגריש משום דלמרינן ובי' הואיל דלכשתתגרש ובי' וכשתצא מתמחו ובי' ומאן דפריך הכי סבירא ליה ובי' דאמר לעיל. י"ב תמלת דף פב: (ו) ד"ה שאני ובי' קא משתירא ליה דאשת אש: (8) ד"ה רבי אליעזר ובי' אלא מהיקשא. י"ב ודבר מסכת דמאי פירש הרב גרטרעב משום דתפסו א' פוטרת כל הכרי ע"כ מפריש ע"ה תרומה גדולה ולא תרומת מעשר:

תוספות

ואימרת בעל לאו בכלל בריות הוא. כי מדה נטולה אני מן היהודים פירוש מתשמיש היהודים משאר יהודים קאמרי ואתאי צריך להפר חלקו והא לא סתרי נפשה אלא משאר יהודים: שאני הבא דבובחאא שמטויות לאסור עגמה מתשמיש המותר לה דהיינו תשמיש הבעל ולכן צריך להפר חלקו וחיל ספירוס דגסרי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נטולה אני מן היהודים לאו תשמיש קאמריה שחי אסוריה מתשמיס בלא נדרה אלא ה"ק נטולה הנאחי מפירות היהודים שלא אהנה מהם אף כי לא יאה שלום וא"כ הו עיט נפש דהא תמחינן (לעיל דף פב:). כשאין פרנסתו אלא ממנו יפר דהא ליכא למימר דלמריה קונס נהנה מן הבריות דוקא בעדוי שלהם אבל ממה שיקח הבעל מהם תהנה א"כ אתאי יפר בעדוי תמחיו אפי' ביטו לבינה לא הו כיון שיכול הבעל להציא ממקום שיראה הררי יונה ינע ויפר לה לעולם אף אחר שיגרסנה ואתאי תהא נטולה מן היהודים אלא לאו בעל בכלל בריות הוא ובי אמריה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמריה ובי ביטו לבינה ומשני שאני הכא דמוכחא מילתא דהתורה אסריה ובי נמי בעל לאו בכלל בריות בעלמא הכא הו בכלל בריות ובי

משמע לאו נטולה מבעל ומהשאר יהודים וקשה לפי סברת המקשה תקשה כמו כן מאי תהא משמשתו דקתני כיון דלאו בתשמיס נדרה ושמה ה"ק יפר ותעמוד תמחיו דלא תלא וקאי אמשנה ראשונה דאמר תלא: אין אדם צריך לקריות. אפי' שם דלהפרשה כלל למעשר עני של דמאי:

רש"י

איחיציה רבא לרב נחמן. דאמר צעל לאו בכלל בריות הוא: ו**תפא**

נטולה מן היהודים. לכשתתגרש אסורה לינשא דהכי קאמריה ונטולה אני מן היהודים שלא אהנה ^ב) מתשמישו דהיינו דומינא דהנחת תשמישך עלי וכדרכ דאמר כל כי האי גוונא חייל נדרא. והשתא

מיהדר לאיתויי תיובתא דרצ נחמן

אי אמרת בשלמא צעל בכלל בריות הוא אהכי יפר חלקו דכי אמריה נטולה אני מן היהודים הו צעל בכלל ואיתסר ליה מתשמיס והוו להו דברים שביטו לבינה ואהכי יפר כל זמן שהיא ברשותו ולכי נפקא מיניה חיילא נדרא כשאר דברים שביטו לבינה היינו דקמני ותהא נטולה מן היהודים לכשתלא מרשותו של זה שאינה יכולה לינשא לאחרים: **אלא אי אמרת דבעל לא הו בכלל בריות.** ותפשוט דכי אמריה ונטולה אני מן היהודים דלא הו צעל בכלל ^א) משום דלמרינן נדרי עיניו נפש הוא הואיל ולכשתתגרש או תתאלמן לא

תוכל להנשא לכל אדם אהכי קרי ליה מהשתא עיניו נפש אע"ג דהשתא כל זמן שהיא תמחיו אינו עיניו נפש דידה והואיל ועיניו נפש אינון אמאי יפר חלקו כשתלא מתמחיו חל הנדר ויפר לה לעולם כשאר נדרי עיניו נפש אלא ש"מ דבעל בכלל בריות הוא ובנדרים שביטו לבינה הוא. מאן דפריך הכי ס"ל דאי לאו משום דבעל בכלל בריות הוא הוה אמינא דתשמיש עיניו נפש הוא ודלא כרצ נחמן דאמר לעיל דתשמיס דברים שביטו לבינה הוא אליבא דר' יוסי: **שאני הכא דמוכחא מילתא דעל היתרא קאסריה נפשה.** כלומר אצלע קאסריה נפשה משום דלדידיה היא דמשתירא אבל לשאר עלמא לא אנטריכא למידר דלא קא משתירא ^ו) בהכי דאשת איש היא: והסניא צברייסא. בהך פירקין דבמעשר עני מצי לאיתהניי: **ר' אליעזר אומר.** הלוקח פירות מעם הארץ בשנה השלישית וצא לו להפריש מעשר עני אינו צריך לקרות עליו שם מעשר עני דלמעשר ראשון ליכא למיחש דליתי לוי ראייה דלא יהביה עס הארץ וליתיבי ליה ולתרומה ליכא למיחש דלא נחשדו עמי הארץ על התרומה דאית בה עון מיתה ומעשר שני ליכא בשנה השלישית אבל בתרומת מעשר מיחייב דלא למדנו בה עון מיתה אלא ⁸) מהיקשא דתרומה גדולה והואיל ולא כתיב בה בפירוש מיתה מש"ה לא כיית ע"ה [להיקשא] ולא מפריש ממנה תרומת מעשר ועל (אותו) מעשר עני אין צריך לקרות עליו אפילו שם מעשר: ותכ"א

בכלל וצרייתא דמיתין צפ"ק דצ"צ דייקא נמי הכי דמיתא התם (דף ת.ו) המודר הנאה מאנשי העיר וצא אדם אחד ושתתא עמם כל ששה שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו ומדקמני לה סתמא משמע ודאי אפילו צא לעיר אחר שנדר אסור צו וכ"כ הרמב"ם ז"ל סתם צפ"ט מהלכות נדרים (הלכה ו') כן ג"ל. ואפשר שהרמב"ץ ז"ל לא חלק ולא הביאו בהלכותיו אלא ללמוד ממנו שאסור צבני אדם שהם בכלל לשונו בשעת אמירה אע"פ שאין בכלל לשונו בשעת חלות הנדר דהאי דינא ליתיה בגמרא דילן אבל לא לסמוך על הירושלמי בהלכתיה וצטעמיה אי נמי דירושלמי גופיה לאותם בני אדם שהם בכלל בשעת חלות הנדר פשיטא ליה מלשון בני אדם בגמרא דילן אבל דמיל אף בתר אמירה מפיק מדר"ע: **איחיציה רבא לרב נחמן ובי' נטולה אני מן היהודים.** שאסרה הגאח תשמיסם עליה ואי אמרת צעל לאו בכלל בריות הוא למה לה הפרה דהא איהו לא הו בכלל איסור: **שאני הכא דמוכחא מילתא דההיתרא קא אסריה נפשה.** לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אבל הכא כשאוסרת עליה הגאח תשמיס ואומרת נטולה אני מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא צעל בכלל איסורא דההיתרא קאסריה נפשה דבאיסורא למה לה למיסר כבר אסורה ועומדת וכיון דלית לה היתרא אלא בתשמיס בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא לאסור הגאח תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ צעל בכלל בריות הוא. ואיכא נקסי דגרסי ואי אמרת צעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עיניו נפש הוא ליפר לה לעולם וה"פ אי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא וכי אמריה נטולה אני מן היהודים נטולה אני מן היהודים בעלה צעלה בכלל איכא לפרושי דכי אמריה נטולה אני מן היהודים מתשמיס קאמריה שצאה לאסור תשמיס בעלה המותר לה עם תשמיס כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלצד ואם תתגרש תהא נטולה מן היהודים משום דהו דברים שביטו לבינה שאינו מפר לאחרים וכדאסיקנא לעיל [ע"ש:] אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכי אמריה נטולה אני מן היהודים אין הבעל בכלל א"כ אי אפשר לומר דמתשמיס קאמריה דהא בלא נדרה נמי מיתסררא בהנחת תשמיסם אלא ע"כ נטולה אני מהנחת פירותיהם קאמריה וא"כ נדרי עיניו נפש אינון ויפר לה לעולם דהא אסיקנא בריש פירקין [גס] דמפר צין לעצמו צין לאחרים דליכא למימר נטולה אני מהנחת פירותיהם של יהודים בעודן שלהן קאמריה אבל אי זצין להו צעל מותרת בהן דא"כ אמאי צין חלקו ומפריקין שאני הכא דמוכחא מילתא דההיתרא קאסריה נפשה דנטולה אני מן היהודים תשמיס משמע ולא הגאח פירות ונהי דבעלמא צעל לא הו בכלל בריות הכא הו משום דמוכחא מילתא דההיתרא דהיינו תשמיס דבעל קאסריה נפשה: **אין אדם צריך (לתרום תרומה מעשר) [לקרות שם על מעשר עני]ל דמאי.** הלוקח מעם הארץ צריך לעשר ולתרום תרומת מעשר וותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה

ואלו נדרים פרק אחד עשר נדרים

ר"ן

פר.

מוסף רש"י

נטולה אני מן היהודים. מותרת אני מהם מתשמיס שלא יהנה שום יהודי ממנה (דע"ר פא.). אין אדם צריך לקרות שם על מעשר עני של דמאי. דלמרינן (סוטה מת.) דיוחק הן גדול שלא בכל גבול ישראל ודאה את עמי הארץ תשוין על המעשרות חוץ מתרומה גדולה, אמר להן לשראל בני כשם שהתרומה צמיחה כך הטעל במיתה, עמד ומיקח הלוקח מעם הארץ יפריש כל המעשרות ומעבדן לעצמו ואכל. מעשר ראשון שהרי מותר לזרים, ומעשר שני חורגו בירושלים, ואם שנת מעשר עני הוא נתלקו ר' אליעזר ותנאים, וקאמר ר"א דלא מבישי אפרוסי מתפיק דלא צריך, אלא אפילו לקרות עליו את השם ולומר מעשר עני של כרי זה היא בנפשו או בדרומו נמי לא צריך (מכות סז.).

פירוש הרא"ש

והתנן בנפולה אני מן היהודים ב'. הי"ג ואי אמרת צעל לאו בכלל בריות הוא נתקן אמאי צריך להפר דמי שאינו בכלל בריות גם אינו בכלל יהודים וא"כ נתקן אמאי צריך להפר והכי לא אסרי עצמה עליו: שאני הבא דבובחאא ב"ליתא ב'. דבעלמא לא הו צעל בכלל בריות הכא מוכחא מילתא דהו בכלל יהודים שיהיה לריסא לאסור עצמה אלא ממני שהיא מותרת לו ויפ"ג ואי אמרת צעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עיניו נפש אינון ויפר לעולם וה"פ דאי צעל לא הו בכלל בריות א"כ נטולה אני מן היהודים לאו לעינן תשמיס קאמריה שחי אסוריה להם אלא לעינן הנאה קאמריה שאסרה הגאח עולם עליה והו נדרי עיניו נפש ויפר לעולם ואמאי קאמר ותהא נטולה מן היהודים ואע"ג דלמרינן כיון דבעל לאו בכלל בריות הוא אינו יכול להפר אלא משום קונס שאני נהנה לבריות ומותרת בפירותיהן בדפי' לעיל אבל נטולה אני מן היהודים משמע מפירותיהן הלכך אסורה להם אף אם ימכרום לאחרים ומשמשתו לא קשיא ליה דה"ק יפר חלקו ושתתא מותרת ליהנות מן היהודים בעדוי תמחיו ותעמוד אצלו ותשמשט: ובשני שאני הבא דבובחאא ב"ליתא. כלומר לישנא דנטולה אני מן היהודים משמע דמתשמיס קאמריה ובעל הוה בכלל דההיתרא קאסריה נפשה ולישנא קמא מרזוח ופשוט יותר אלא דאפשר דקשה להו משום דליכא למימר

דלעולם צעל לאו בכלל בריות הוא והאי דצריך להפר חלקו דר"ג דלעיל גבי היאח שלא אציע מנתקן וה"ג לפוס ריהטא דעלמא צעל בכלל בריות הוא ולכן נדחקו לעשות גירסא אחרת: אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי. הלוקח תפואה מע"ה צריך להפריש מעשר ראשון ומעשר שני מספק אצל מעשר עני אין צריך:

נדודר מיורדי הים לאחר שלשים יוש כאן אדם שצשעת נדרו הוא מיורדי הים ולאחר מכן קודם שלשים יום נעשה מיושצי יבשה דתלי ליה האי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא ולדידן דקי"ל כר' עקיבא אסור צו כיון שהיה מיורדי הים צשעת נדרו וכדכתיבא הא ירושלמי בהלכות הרמב"ן ז"ל צפרק ארבעה נדרים וכדכתיבנא לה נמי לעיל (דף ג.) וכיון דתלי ליה להאי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא מיניה דכי היכי דבאותן שהיו צשעת נדרו יורדי הים ואח"כ נעשו יושצי יבשה אסור לר' עקיבא ומותר לרבי ישמעאל הכי נמי כי הו איפכא דהיינו באותן בני אדם שהיו צשעת נדרו יושצי יבשה ולאחר מכן נעשו יורדי הים אסור לר' ישמעאל ומותר לרבי ישמעאל ולפוס האי פירושא דרפשי' לא א"ע האי ירושלמי כגמרא דילן דהא הכא מסקינן דנהי דבעל לאו בכלל בריות צשעה שנדרה אפי' הכי כשנתגרשה אסורה צו מפני שחזר להיות בכלל בריות אלמא לאו בתר אמירה בלחוד אזלינן. וכי תימא רצ נחמן מוקי לה למתני' כר' ישמעאל דאזיל בתר שעה שהנדר חל בה ומש"ה קמני דנתגרשה אסורה ליהנות מבעלה ליתא דהא סתם לן תנא בהאי פירקא כר"ע דתנן לקמן [פסח:] אמרה הרניי מירה לאחר י' יום אע"פ ששאת בתוך שלשים יום אין יכול להפר אלא ודאי כי קמני דנתגרשה אסורה לצעלה אפילו רבי עקיבא מודה בה הלכך להאי פירושא גמרא דילן לא אתי כירושלמי. ונראה לי דליכא למיסמך צהא אגמרא דבני מערבא כיון דגמרא דילן פליגא עלה דלפוס גמרינן אסור צין צבני אדם שהיו בכלל לשונו צשעת הנדר צין צבני אדם שהיו בכלל לשונו לאחר מכן וסבירי דר' עקיבא לא קשיא אהא מלתא כלל משום דהא מילתא תליא בלשון בני אדם ובגמרא דילן סברינן דבכלל לשון בני אדם כולוה בכלל ור"ע צמילתיה בתר דרשא דקראי דייק ליה אלא סבדי דהנודר מיורדי הים ודאי להנהו דהוו יורדי הים צשעת עיקר נדרו קא מכיין ומש"ה לית ליה למידק אלא לידע איוו שעה הוא עיקר נדרו אם שעת האמירה או שעת החלות ומש"ה אמרינן התם דתלי בפלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבא. האי הוא פירושא דירושלמי ומאן דלא מפרש ליה הכי לא סבר ליה מיד. ובגמרא דילן סברינן דלא תליא צהא מלתא כלל אלא בלשון בני אדם שכולן

מעבצו